

ΚΕΔΙΣΑ ΚΕΔΙΣΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES**

**Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ**

Ελένη Ζαχαρία

Ερευνητική Εργασία Νο. 130

Δ/ση: Φίλωνος 35, 18531 Πειραιάς

Τηλ. : 211-7201886

web site: www.kedisa.gr

E-mail: info@kedisa.gr

ΚΕΔΙΣΑ ΚΕΔΙΣΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΕΔΙΣΑ

Δρ. Ανδρέας Γ. Μπανούτσος	Πρόεδρος
Δρ. Παναγιώτης Σφαέλος	Αντιπρόεδρος & Δ/ντης Ερευνών
Γεώργιος Κουκάκης	Γενικός Γραμματέας
Αργέττα Μαλιχουτσάκη	Οικονομική Διαχειρίστρια
Βασιλική Καντιώτη	Μέλος
Μαρία Ντάμπου	Μέλος
Αικατερίνη Μαρούκη	Μέλος

© 2025 Center for International Strategic Analyses (KEDISA, All Rights Reserved)

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without permission of the publisher

Δ/νση: Φίλωνος 35, 18531 Πειραιάς

Τηλ. : 211-7201886

web site: www.kedisa.gr

E-mail: info@kedisa.gr

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΜΕΣΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΗΝ
ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	3
Η Έννοια Της Στρατηγικής Ενεργητικότητας	3
Τελικός Ορισμός.....	5
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	6
<i>Η Στρατηγική Πορεία Της ΕΕ Και Η Σχέση Της Με Την Ρωσία</i>	<i>6</i>
Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ	9
Καθεστώς Κυρώσεων και Ευρωπαϊκή Επιτροπή	9
Διεύρυνση	11
Στρατιωτική Κινητικότητα	13
ΣΥΝΟΨΗ	15
ΠΗΓΕΣ	17

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία εξετάζει την στρατηγική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο του πολέμου στην Ουκρανία. Χρησιμοποιείται η θεωρία της στρατηγικής ενεργητικότητας στις διεθνείς σχέσεις και μελετάται αν και σε ποιο βαθμό η ΕΕ φέρει αυτή την ιδιότητα του δρώντος παράγοντα, σε σχέση με την ρωσική επιθετικότητα που εκτυλίσσεται στο εγγύς γεωγραφικό της περιβάλλον.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Η Έννοια Της Στρατηγικής Ενεργητικότητας

Η στρατηγική ενεργητικότητα ('strategic actorness') μπορεί να μελετηθεί μέσα από τον φακό διαφορετικών σχολών σκέψης των διεθνών σχέσεων, γεγονός που εξηγεί την απουσία απόλυτης συμφωνίας ως προς την πληρότητα της στρατηγικής ιδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Από την σκοπιά του ρεαλισμού, η ΕΕ θεωρείται δρών περιορισμένης ισχύος, ως ένας υπερεθνικός οργανισμός που δεν φέρει τα βασικά χαρακτηριστικά κρατικής κυριαρχίας. Οι ρεαλιστές τοποθετούν το κράτος στο επίκεντρο της ανάλυσης τους, αντιμετωπίζοντάς το ως τον κατεξοχήν στρατηγικό δρώντα, δεδομένου ότι διαθέτει σαφώς ορισμένα συμφέροντα και τα αναγκαία μέσα ισχύος για την προώθηση τους στο άναρχο διεθνές σύστημα. Η ΕΕ μπορεί να λειτουργήσει σαν πεδίο ενθάρρυνσης περιστασιακής σύγκλισης των συμφερόντων των επιμέρους κρατών, κυρίως σε τομείς χαμηλότερης στρατηγικής σημασίας, που κατά τον ρεαλισμό δεν επαρκεί για την προαγωγή της σε πλήρη στρατηγικό δρώντα. Οι νεορεαλιστικές προσεγγίσεις αναγνωρίζουν τις διεθνείς νόρμες και, ακόμη και, τις φιλικές σχέσεις που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ των κρατών και στο πλαίσιο μίας ένωσης, υπογραμμίζοντας ωστόσο την ευθραυστότητα τους απέναντι στα εθνικά συμφέροντα των ισχυρότερων κρατών. Με τα παραπάνω να αποτελούν τον πυρήνα σκέψης των ρεαλιστικών σχολών, τα αναλυτικά εργαλεία που παρέχονται για την κατανόηση της στρατηγικής εξέλιξης ενός υπερεθνικού φορέα είναι περιορισμένα.

Οι δομικές και θεσμικές σχολές σκέψης των διεθνών σχέσεων προσφέρουν ένα πιο ευνοϊκό πλαίσιο ανάλυσης για την κατανόηση της στρατηγικής ενεργητικότητας της ΕΕ. Ιδιαίτερα, ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός, στον οποίο περιλαμβάνονται τα αναλυτικά εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν στην παρούσα εργασία, αντιλαμβάνεται τις διεθνείς δομές ως προϊόντα των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων μεταξύ των μερών της διεθνούς κοινότητας. Οι αλληλεπιδράσεις αυτές περιλαμβάνουν την ανταλλαγή ιδεών, γνώσεων που οδηγούν στην διαμόρφωση ταυτοτήτων των δρώντων. Σε συμφωνία με την ταυτότητα του ένας δρών καθορίζει τα συμφέροντα του και αναπαράγει συνεργατικές πρακτικές, χρήσιμες προς την επίτευξη τους. Πρόκειται επομένως για μια διαδικασία δυναμική, που υπόκειται σε συνεχείς μεταβολές και δεν είναι ενσωματωμένη στην ανθρώπινη φύση, ούτε έχει ως βάση του τις υλικές δυνάμεις, όπως υποστηρίζουν οι ρεαλιστές.

Οι κονστρουκτιβιστές αντιλαμβάνονται την ΕΕ ως μια οντότητα ταυτότητας, αξιών, κανόνων και δι-υποκειμενικών αντιλήψεων που,

επομένως, σχηματίζει συμφέροντα και μπορεί να ασκεί εξωτερική δράση για την επίτευξή τους. Τα συμφέροντα δεν προϋπάρχουν των δράσεων, αλλά προκύπτουν μέσα από αλληλεπιδράσεις. Ο Gunnar Sjösted (1977), πρόδρομος των κοινωνικών/θεσμικών προσεγγίσεων, ανέλυσε την ικανότητα των μη κρατικών δρώντων να δραστηριοποιούνται διεθνώς, θέτοντας τις βάσεις της έννοιας 'EU actorness'. Η έννοια 'actorness' ορίζεται από τον Gunnar Sjösted ως 'η ικανότητα του να συμπεριφέρεται κανείς ελεύθερα και σκόπιμα σε σχέση με άλλους δρώντες στο διεθνές σύστημα' (1977). Στο έργο του, στα τέλη της δεκαετίας του 1970, απαντάει στις ρεαλιστικές αναλύσεις περί μη ικανότητας της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) να δρα λογικά και άρα να έχει στρατηγική ενεργητικότητα στο διεθνές περιβάλλον, επιβεβαιώνοντας πως η ΕΟΚ αποτελεί έναν ατελή μεν φορέα, ικανό, όμως, να εκφράζει προτιμήσεις και συμφέροντα των μερών του και κατά συνέπεια να υλοποιεί αυτόνομη εξωτερική δράση.

Σε νεότερες έρευνες, οι συγγραφείς Jurille Joseph και Caporaso James (1998), μελετούν την στρατηγική ιδιότητα της ΕΕ, μέσω μιας θεσμικής και σχεσιακής οπτικής. Αναγνωρίζουν πως η ικανότητα διεθνούς δράσης δεν απορρέει από τους υλικούς πόρους και την κρατική κυριαρχία, αλλά από την πληρότητα ορισμένων συστατικών στοιχείων που οι ίδιοι απέδωσαν στην έννοια 'EU actorness'. Οι τέσσερις διαστάσεις δραστηριότητας ενός ενεργού διεθνούς υποκειμένου περιλαμβάνουν την συνοχή ('cohesion'), την εξουσία ('authority'), την αυτονομία ('autonomy') και την αναγνώριση ('recognition'). Η συνοχή αφορά στην συνέπεια σχηματισμού εσωτερικών πολιτικών, η διαμόρφωση των οποίων λαμβάνει χώρα οριζόντια και κάθετα. Η εξουσία συνδέεται με την νομιμότητα των δράσεων της οντότητας και η αναγνώριση με την αποδοχή αυτών και της ίδιας από άλλους διεθνείς δρώντες. Η αυτονομία σχετίζεται με την διακριτή ταυτότητα του υποκειμένου που του επιτρέπει να σχηματίζει ανεξάρτητα τα συμφέροντά του. Με τα αναλυτικά εργαλεία αυτά, το κέντρο βάρους της έρευνας μετατοπίζεται από το 'εάν' η ΕΕ είναι στρατηγικός δρών στο διεθνές σύστημα στο 'σε ποιον βαθμό'.

Η σαφώς κοινωνική κονστρουκτιβιστική προσέγγιση των Charlotte Bretherton και James Vogler (2006) συνεισφέρει σημαντικά στην ανάλυση της ευρωπαϊκής στρατηγικής ιδιότητας. Εννοιολογικά, ορίζουν ως δρώντα, τον φορέα που έχει την ικανότητα δράσης και διαμόρφωσης αποφάσεων, μια ικανότητα που πηγάζει από τις αλληλεπιδράσεις των αντιλήψεων εσωτερικών ικανοτήτων και εξωτερικών ευκαιριών. Η μελέτη τόσο εξωτερικών όσο και εσωτερικών παραγόντων που επηρεάζουν την ευρωπαϊκή στρατηγικότητα, συνοψίζεται με τρία στοιχεία: Η παρουσία ('presence'), που αφορά στην ικανότητα άσκησης επιρροής της ΕΕ εκτός των συνόρων της, με τη χρήση μέσων ισχύος, και με σκοπό την διαμόρφωση συμπεριφοράς άλλων. Η ευκαιρία ('opportunity'), που περιλαμβάνει τον βαθμό ευκολίας δράσης στο

εξωτερικό περιβάλλον, τις ευνοϊκές ή δυσχερείς συνθήκες που θα λειτουργήσουν ενθαρρυντικά ή ανασταλτικά αντίστοιχα και που λόγω της μεταβλητότητας τους υπονοείται ότι δεν μπορεί να υπάρξει πλήρης ανεξαρτησία για κανένα διεθνές υποκείμενο. Στην ικανότητα ('capability') εντάσσονται εσωτερικοί παράγοντες της ΕΕ που συνθέτουν την δυνατότητα της να δραστηριοποιείται εξωτερικά, όπως τα κοινά πολιτικά εργαλεία και η νομιμότητα λήψης αποφάσεων.

Τελικός Ορισμός

Σε μια σύγκλιση θεωρητικών προσεγγίσεων, συμπεραίνουμε ότι η στρατηγική ενεργητικότητα σχετίζεται με την σκόπιμη δραστηριότητα ενός υποκειμένου στο διεθνές σύστημα, η οποία έχει αντίκτυπο στην διανομή πόρων και τον καθορισμό αξιών. Στην παρούσα ανάλυση θα αξιοποιηθεί η κονστрукτιβιστική οπτική, καθώς αποτελεί ο καταλληλότερος θεωρητικός φακός ερμηνείας για την στρατηγική ιδιότητα ενός υπερεθνικού υποκειμένου. Παρά τις διαφορετικές συνιστώσες που έχουν ορίσει οι έκαστοι θεωρητικοί των δομικών σχολών σκέψης, υπάρχει συμφωνία ως προς τη μεταβαλλόμενη και επίκτητη φύση της στρατηγικής ταυτότητας ενός δρώντος, που εξαρτάται από τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ μερών και όχι από τις δυνατότητες για στρατιωτική δράση. Επομένως η εξέλιξη της στρατηγικότητας της ΕΕ θα μελετηθεί βάσει της αναδιαμορφωμένης ταυτότητας της ως προς: την προσαρμοστικότητα της για την αξιοποίηση ευκαιριών στο περιβάλλον της, την ετοιμότητα άσκησης εξωτερικής δράσης μέσω της εσωτερικής δομικής συνοχής της και την ικανότητα άσκησης επιρροής ως προς την εδραίωση της παρουσίας της στο διεθνές περιβάλλον.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η Στρατηγική Πορεία Της ΕΕ Και Η Σχέση Της Με Την Ρωσία

Για την πλήρη κατανόηση της εν λόγω εργασίας, κρίνεται σκόπιμη μια σύντομη ιστορική ανάλυση της εξέλιξης της στρατηγικής δράσης της ΕΕ μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όποτε και αποτελεί αφετηρία του ευρωπαϊκού μορφώματος, καθώς και του ρόλου της Ρωσίας σε αυτή την πορεία.

Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης ξεκινά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο οποίος έχει αφήσει την ευρωπαϊκή ήπειρο διαλυμένη σε πολλαπλά επίπεδα. Στόχος των κρατών της Δυτικής Ευρώπης ήταν η θωράκισή τους απέναντι στο φόβο μιας σύγκρουσης καταστροφικότερης από αυτή που είχε προηγηθεί. Η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) αποσκοπούσε στην προστασία των επιμέρους κρατών διαμορφώνοντας συνθήκες αποτρεπτικές για το ξέσπασμα οποιασδήποτε σύγκρουσης, λόγω της ενισχυμένης αλληλεξάρτησης τους σε οικονομικό επίπεδο. Στο διπολικό περιβάλλον του Ψυχρού Πολέμου, η στρατηγικότητα ταυτίζεται με την στρατιωτική ισχύ και την πυρηνική αποτροπή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ) παρέχουν μια ομπρέλα ασφάλειας στην ΕΟΚ, μέσω της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (ΝΑΤΟ), έναντι της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ), υπό την επιρροή της οποία περνάνε οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης και η οποία αποτελεί το αντίπαλο δέος. Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ), που αποτέλεσε φόρουμ διαβούλευσης με κύριο ενδιαφέρον την εποπτεία επανεξοπλισμού της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, λειτουργούσε πάντα με γνώμονα την ενδυνάμωση του ευρωπαϊκού πυλώνα της διατλαντικής αμυντικής συμμαχίας. Η Ευρώπη, λοιπόν, αναπτύσσεται ως ένας δρών περιορισμένης ισχύος, με εμπορική επιρροή, χωρίς αυτόνομη στρατηγική έκφραση και συνειδητή γεωπολιτική στρατηγική.

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, το διεθνές σύστημα είναι μονοπολικό και διανύεται η χρυσή δεκαετία των ΗΠΑ, αφήνοντας περιθώρια επέκτασης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σε τομείς πέρα από την οικονομία. Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), ένα οικοδόμημα τριών πυλώνων, ένας εκ των οποίων η Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), με τον οποίο χτίζεται θεσμικά ένα ενιαίο πρόσωπο διακυβερνητικού χαρακτήρα στην εξωτερική πολιτική της ΕΕ για θέματα ασφάλειας και άμυνας. Ο τομέας της κοινής εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο με την Συνθήκη του Άμστερνταμ, όπου και ενσωματώνονται επισήμως τα 'Petersburg tasks'. Οι μάχιμες δυνάμεις Petersburg θα αποτελούσαν το επιχειρησιακό κομμάτι της ΔΕΕ για παρέμβαση ανθρωπιστικών αποστολών και αποστολών διάσωσης σε

περιπτώσεις κρίσεων, ακόμη και με στρατιωτικά μέσα. Στην ίδια λογική, τα κράτη-μέλη, στο ευρωπαϊκό συμβούλιο της Κολωνίας, συμφωνούν με τον 'Στόχο-Πλαίσιο του Ελσίνκι' στη δημιουργία μιας στρατιωτικής ευρωπαϊκής δύναμης ταχείας αντίδρασης. Σε αυτή την περίοδο οι σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας χαρακτηρίζονται επίσημα ως 'συνεργατικές'. Η αντίληψη ότι η Ρωσία θα μπορούσε να ενσωματωθεί στο ευρωπαϊκό μεταψυχροπολεμικό σύστημα αντανακλάται στην συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας (1994) και στη γενικότερη ρητορική περί 'στρατηγικής εταιρικής σχέσης'. Αν και οι θεσμικές εξελίξεις κατά τη δεκαετία του 1990 ήταν σημαντικές για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στο κομμάτι της άμυνας, η ΕΕ απείχε ακόμη από την στρατηγική αυτονομία στον τομέα της ασφάλειας, λειτουργώντας επικουρικά στο NATO (Berlin Plus Agreement, 2003). Σημαντικότερη ήταν η ανάπτυξή της πολιτικά-θεσμικά, που εκφράστηκε μέσω των διευρύνσεων της Ένωσης και της Στρατηγικής Ασφάλειας για την Ευρώπη ('A secure Europe for a Better World', 2003).

Οι εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον, ιδιαίτερα μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, μετατοπίζουν την αντίληψη της ασφάλειας και της απειλής, κατά συνέπεια και της στρατηγικότητας, στις διεθνείς σχέσεις, από αυστηρά στρατιωτικοποιημένη σε διευρυμένη και πολυεπίπεδη. Η ΕΕ σε μια προσπάθεια να προλάβει τις εξελίξεις και την αυξημένη ανάγκη συνεργασίας για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων, προβαίνει σε μεγάλες στρατηγικές διευρύνσεις που ενίσχυσαν την παρουσία της, φέρνοντας την ωστόσο σε κατάσταση εξουθένωσης, αναδεικνύοντας εσωτερικές αντιφάσεις. Η Συνθήκη της Λισαβόνας επιχείρησε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα συνοχής, αναβαθμίζοντας την ΕΕ θεσμικά, καθώς εισάγεται ο ρόλος του Υπατού Εκπροσώπου για την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης. Θεσμοθετούνται επίσης αλλαγές στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, με γνώμονα την αποτελεσματικότητα και την δημοκρατικότητα.

Με την ευρωπαϊκή στρατηγική συνείδηση να έχει ξεκινήσει να αναπτύσσεται σταδιακά τα προηγούμενα χρόνια, σε θεσμικό κυρίως επίπεδο, προκύπτει αργότερα, το 2016, η 'Παγκόσμια Στρατηγική για την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας'. Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕ δίνει έμφαση σε έξι πυλώνες πολιτικής: την ασφάλεια και άμυνα, την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, την κυβερνοασφάλεια, την ενέργεια, την μετανάστευση και την ανθρωπιστική και οικονομική ευημερία. Στο ίδιο στρατηγικό έγγραφο γίνεται ρητή αναφορά στη Ρωσία ως 'στρατηγική πρόκληση' αντί 'στρατηγικού εταίρου' που χαρακτηριζόταν έως και την προσάρτηση της Κριμαίας το 2014 και αντιμετωπίζεται πλέον επιλεκτικά με στρατηγικές συνεργασίας ή αποτροπής κατά περίπτωση.

Η πλήρους κλίμακας εισβολή της Ρωσικής Ομοσπονδίας στην Ουκρανία, τον Φεβρουάριο του 2022, έθεσε υπό αμφισβήτηση το ευρωπαϊκό

σύστημα ασφαλείας. Με την Στρατηγική Πυξίδα (A Strategic Compass for Security and Defence, 2022), η οποία εγκρίθηκε μόλις μερικές εβδομάδες μετά την ρωσική εισβολή, συγκροτείται για πρώτη φορά ένα κοινό πλαίσιο αντίληψης απειλών και στρατηγικών προτεραιοτήτων, ενσωματώνοντας στρατιωτικές, θεσμικές, οικονομικές και κανονιστικές διαστάσεις της δράσης της ΕΕ. Η αντίδραση της Ένωσης έθεσε σε ουσιαστική λειτουργία ένα ευρύ φάσμα μηχανισμών, οι οποίοι είχαν θεσπιστεί σταδιακά την προηγούμενη δεκαετία, ενώ επέφερε την ανάγκη για περαιτέρω εξέλιξη των ήδη υπαρχόντων και γνωστών θεσμών. Υπήρξε κινητοποίηση σε πολλαπλούς τομείς, μερικοί εκ των οποίων τα καθεστώτα κυρώσεων, η οικονομική πολιτική, η πολιτική διεύρυνσης και η θεσμική συγκρότηση. Η Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, επομένως, ενεργοποιεί τη στρατηγική ταυτότητα της ΕΕ, η οποία αναγνωρίζει τη Ρωσία ως μια αναθεωρητική δύναμη πλέον, που απειλεί τα στρατηγικά της συμφέροντα.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Η κινητοποίηση της ΕΕ απέναντι στη ρωσική επιθετικότητα είναι βαρύνουσα σημασία για την εξέλιξη της ως στρατηγικός παράγοντας του διεθνούς συστήματος. Ο στρατηγικός σκοπός της συνοψίζεται στην υποστήριξη της Ουκρανικής κυριαρχίας και την προάσπιση της Ευρωπαϊκής ασφάλειας. Θα ακολουθήσει η ανάλυση επιλεγμένων δράσεων της ΕΕ προς την επίτευξη των στρατηγικών της στόχων, που θεωρούνται βασικοί πυλώνες της συνολικής της αντίδρασης και αντιπροσωπεύουν διαφορετικές διαστάσεις της στρατηγικότητας : οικονομική, πολιτική, αμυντική.

Καθεστώς Κυρώσεων και Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Οι κυρώσεις αποτελούν σημαντικό εργαλείο εξωτερικής πολιτικής ευρέως και ειδικά για έναν υπερεθνικό οργανισμό όπως η ΕΕ που δεν διαθέτει ενιαία στρατιωτική στρατηγική δύναμη (Masten, 2024). Η Ένωση ενσωματώνει τρία καθεστάτα κυρώσεων, εκ των οποίων θα μας απασχολήσει εκείνο που φέρει αυτονομία επιβολής σε σχέση με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Οι στόχοι-δέκτες των περιοριστικών μέτρων της ΕΕ περιλαμβάνουν άτομα, οντότητες, οργανισμούς και κυβερνήσεις που θεωρούνται υπεύθυνοι για τρομοκρατικές δράσεις, απειλή της κυβερνοασφάλειας, χρηματοδότηση και χρήση χημικών όπλων και παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε μια επίσημη κατηγοριοποίηση των μέτρων ως προς το περιεχόμενο τους διακρίνονται : τα εμπόδια στρατιωτικού υλικού, οι ταξιδιωτικές απαγορεύσεις, η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων, οι οικονομικοί, οι εμπορικοί και οι διπλωματικοί περιορισμοί (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο).

Η ΕΕ φέρει την δυνατότητα επιβολής κυρώσεων από την στιγμή της ίδρυσης της, με την Συνθήκη του Μάαστριχτ. Η κατεύθυνση που έχει λάβει από τον ΟΗΕ προς ένα καθεστώς στοχευμένων αντί ολοκληρωτικών κυρώσεων έχει ξεκινήσει από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 και υιοθετήθηκε επισήμως το 2004. Οι στοχευμένες κυρώσεις περιλαμβάνουν μια ευρεία γκάμα μέτρων που όμως κατευθύνονται προς συγκεκριμένα άτομα και οντότητες με σκοπό την ελαχιστοποίηση της διάχυσης των επιπτώσεων σε όσους δεν φέρουν ευθύνη για τους λόγους απόφασης της επιβολής εξαρχής (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο). Αντιθέτως, οι ολοκληρωτικές κυρώσεις έχουν μεγαλύτερη εμβέλεια επιπτώσεων. Η υιοθέτηση, επομένως των πρώτων, φαίνεται πως ταιριάζει περισσότερο με την ταυτότητα της ΕΕ ως δρώντα 'ήπιας ισχύος' που ενεργεί με γνώμονα την προστασία και προώθηση των αξιών της. Επιπλέον οι στοχοποιημένες κυρώσεις αποτελούν πολύ πιο ευέλικτο και προσαρμόσιμο εργαλείο συγκριτικά με τις ολοκληρωτικές, αφού η

ενίσχυση ή χαλάρωσή τους είναι ευκολότερη και έχει μικρότερο διπλωματικό κόστος (ITW, Thomas Biersteker, 2019).

Σκοπός της επιβολής κυρώσεων στην Ρωσία, από την στιγμή της εισβολής, αποτελεί ο περιορισμός της ρωσικής ικανότητας για οικονομική στήριξη του πολέμου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2025), εδραιώνοντας και επιταχύνοντας τις τάσεις από-στόχευσης των περιοριστικών μέτρων, που είχαν ξεκινήσει να αναδύονται ήδη από την προσάρτηση της Κριμαίας. Οι ατομικές επιβληθείσες κυρώσεις σε πάνω από 2700 άτομα και οντότητες, αποτελούν την επιτομή της έξυπνης επιβολής και στοχοποίησης, σε ευθυγράμμιση με τις κατευθύνσεις του ΟΗΕ. Ωστόσο πρέπει να επισημανθεί ότι ακόμα και στην περίπτωση αυτών των έξυπνων μέτρων, μέσω της προσεκτικής διαδικασίας 'listing' (δηλαδή την καταχώρηση ονομάτων και οντοτήτων στη 'μαύρη λίστα' της ΕΕ), ποσοτικοί και ποιοτικοί παράγοντες μπορούν να επεκτείνουν σε μεγάλο βαθμό το εύρος των συνεπειών τους. Οι μαζικές καταχωρήσεις, η συνέπεια επιβολής και η στόχευση οντοτήτων που είναι ζωτικής σημασίας για κεντρικούς τομείς της χώρας αποτελούν τέτοιους παράγοντες. Όσον αφορά τα πακέτα της ΕΕ προς την Ρωσία, αυτά επιβεβαιώνουν μια μετατόπιση προς τις τομεακές και συστημικές μορφές κυρώσεων που στοχεύουν ολόκληρους οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς πυλώνες της Ρωσίας, όπως για παράδειγμα η εξαίρεση ρωσικών τραπεζών από το σύστημα SWIFT. Η συνέπεια επιβολής τομεακών κυρώσεων, με τη συνεχή ανανέωση και ενίσχυση τους, έχει ως αποτέλεσμα την συσσώρευση τους. Οι συσσωρευμένες τομεακές κυρώσεις είναι μεγάλης σημασίας για τον υπερεθνικό οργανισμό, διότι πρώτον, εμπλέκονται και επηρεάζουν άμεσα εσωτερικούς κανονισμούς της ίδιας της Ένωσης και έπειτα αποσκοπούν στην πρόκληση συστημικών επιπτώσεων, επηρεάζοντας την Ρωσία στο σύνολό της.

Το δεύτερο σκέλος ανάλυσης για το καθεστώς κυρώσεων της ΕΕ εστιάζει στην διαδικασία υιοθέτησης τους και εξυπηρετεί την μελέτη της θεσμικής ανασυγκρότησης της ΕΕ. Η διαδικασία που θεωρούμε ως παραδοσιακό τρόπο απόδοσης κυρώσεων αναδύθηκε στις αρχές της χιλιετίας, προκειμένου να εξυπηρετήσει το ζητούμενο των 'έξυπνων κυρώσεων'. Η εν λόγω διαδικασία τοποθετεί στο επίκεντρό της το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, που σε συνεργασία σχηματίζουν ειδικές ομάδες, είτε με γεωγραφικό είτε με θεματικό κριτήριο, για την συζήτηση της πολιτικής σκοπιμότητας των κυρώσεων, την πρωτοβουλία των οποίων λαμβάνει ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ. Όπως κάθε θέμα που εμπίπτει στην ΚΕΠΠΑ, οι αποφάσεις περί κυρώσεων λαμβάνονται από το Συμβούλιο με ομοφωνία. Είναι φανερό πως η τυπική διαδικασία επιβολής περιοριστικών μέτρων φέρει διακυβερνητικό χαρακτήρα, με τα κράτη-μέλη της

Ένωσης να καθορίζουν την διαδικασία βάσει των συμφερόντων και των δυνατοτήτων τους.

Τα πακέτα κυρώσεων κατά της Ρωσίας αποτέλεσαν το ιδανικό πεδίο ανάδειξης μιας πιο στρατηγικής και ενεργής Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι λόγοι για αυτό, είναι πολλοί : Η τεχνογνωσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε οικονομικούς, χρηματοπιστωτικούς τομείς (εξειδίκευση που προκύπτει από τις απορρέουσες αρμοδιότητες των Συνθηκών), που την καθιστά τον κατάλληλο φορέα ανάλυσης κυρώσεων που επηρεάζουν και συνδέονται άμεσα με εσωτερικούς κανονισμούς της Ένωσης. Η ευκαιρία εκμετάλλευσης του εμπειρογνομικού κενού που άφησε η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ (Portela, 2024). Η συμμετοχή της Προέδρου της Επιτροπής στις συνόδους κορυφής της G7, που της δίνει σημαντικό πληροφοριακό προβάδισμα. (Portela, 2024). Οι ευνοϊκές αυτές συνθήκες έδωσαν την ευκαιρία στην Επιτροπή να αναδειχθεί ως κύριος αρχιτέκτονας των κυρώσεων έναντι στη Ρωσία, ήδη από τα πρώτα πακέτα περιοριστικών μέτρων, αναλαμβάνοντας τον κεντρικό σχεδιασμό τους και παρακάμπτοντας ομάδες εργασίας του Συμβουλίου. Αν και επισήμως η διαδικασία επιβολής δεν έχει αλλάξει, η ανάγκη αμεσότητας και η προδιάθεση ενεργητικότητας της Επιτροπής, ευνόησαν την κεντροποίηση των αποφάσεων (Håkansson, 2024) και δημιούργησαν μια νέα κανονικότητα για το καθεστώς των κυρώσεων, όπου το υπερεθνικό στοιχείο είναι πιο έντονο στην στρατηγική ταυτότητα της ΕΕ. Η ενδυνάμωση της Επιτροπής μπορεί να φανεί και στο πεδίο εφαρμογής των μέτρων: μεταξύ άλλων η θέσπιση του Διεθνούς Ειδικού Απεσταλμένου, αποσκοπεί στην συνεννόηση με τρίτες χώρες για την διασφάλιση εφαρμογής των κυρώσεων κατά της Ρωσίας. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

Συνολικά, η αναδιαμόρφωση του καθεστώτος των περιοριστικών μέτρων της ΕΕ είναι σπουδαίας σημασίας για την στρατηγική ενεργητικότητα της, καθώς αναδεικνύει την σκοπιμότητα δράσης της στο διεθνές περιβάλλον. Η από-στόχευση των κυρώσεων και η αναβάθμιση υπερεθνικών μηχανισμών έναντι διακυβερνητικών στη λήψη αποφάσεων, αντανάκλα τις προσπάθειες της ΕΕ να αντιμετωπίσει εσωτερικά εμπόδια που καθυστερούν την εξωτερική της δράση και να ενδυναμώσει την αντίκτυπο της. Παράλληλα, ο επαναπροσδιορισμός των στρατηγικών προτεραιοτήτων που προκύπτει από την εκτίμηση εξωτερικών παραγόντων, όπως ο πόλεμος στην Ουκρανία, αποτελούν ένδειξη αντίληψης και εκτίμησης κρίσεων ως ευκαιρίες.

Διεύρυνση

Η διεύρυνση αποτελεί ένα επίσης σημαντικό εργαλείο εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, και, το καταλληλότερο πλαίσιο μελέτης της στρατηγικής

ιδιότητας της, όσον αφορά την επιρροή που ασκεί στο εξωτερικό της περιβάλλον.

Η διαδικασία ένταξης τρίτων χωρών στην ΕΕ δεν είναι καινούριο μέσο πολιτικής του υπερεθνικού οργανισμού, με τους γύρους διεύρυνσης να πραγματοποιούνται ήδη από το 1973. Τα 'κριτήρια της Κοπεγχάγης' φανερώνουν το πως η Ένωση αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και το πως θέλει να την αντιλαμβάνονται. Η ένταξη ενός κράτους συνεπάγεται πως αυτό κατανοεί και ενστερνίζεται τις θεμελιώδεις αξίες που διέπουν την ταυτότητα της ΕΕ (όπως αυτές ορίζονται στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ) και αποδέχεται την επιρροή της με αποτέλεσμα να προσαρμόζει το πολιτικό του σύστημα στα κριτήρια ένταξης. Η ελκυστικότητα της ΕΕ μπορεί να διαπιστωθεί από σχετικές δημοσκοπήσεις και έρευνες. Με την χορήγηση του καθεστώτος υποψηφιότητας στην Ουκρανία να πραγματοποιείται μετά την εισβολή της Ρωσίας, οι Ουκρανοί πολίτες έχουν ιδιαίτερα θετική εικόνα για την ΕΕ, με το 85,5% να υποστηρίζει την ένταξη της χώρας σε αυτή (New Europe Centre, 2025). Φυσικά, το υψηλό αυτό ποσοστό ερμηνεύεται πρωτίστως ως ανάγκη για προστασία από τη ρωσική απειλή και σε δεύτερη ανάγνωση ως επιθυμία υιοθέτησης των ευρωπαϊκών αξιών. Ακόμη, όμως και σε αυτή την περίπτωση, δεν μπορεί να αγνοείται η ελκυστικότητα της ΕΕ ως ένας ενεργητικός και αξιόπιστος δρών στο διεθνές περιβάλλον, που είναι ικανός να ασκεί εξωτερική δράση και να παράσχει αίσθημα ασφάλειας.

Από την οπτική πλευρά της ίδιας της ΕΕ, με τη διεύρυνση αποτυπώνονται τα γεωστρατηγικά της συμφέροντα. Ιστορικά, οι γύροι διευρύνσεων εξυπηρετούσαν την ανάγκη σταθεροποίησης των εκάστοτε γεωγραφικών περιοχών, είτε ιδεολογικά, είτε αμυντικά. Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, δημιουργήθηκε ένα παράθυρο ευκαιρίας για επέκταση της ευρωπαϊκής επιρροής στις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ. Η προοπτική ενσωμάτωσης αυτών των χωρών, συμπεριλαμβανομένης της Ουκρανίας, λειτουργούσε ευνοϊκά για την παρουσία της ΕΕ στην ανατολική Ευρώπη, θέτοντας τη βάση για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ΕΠΓ) και την Ανατολική Εταιρική Σχέση (ΑΕΣ) αργότερα. Ωστόσο η 'κούραση' που επήλθε μετά την μεγάλη διεύρυνση του 2004 επιβράδυνε σημαντικά οποιαδήποτε περαιτέρω εξέλιξη.

Η επίσημη απόδοση υποψηφιότητας στην Ουκρανία φέρει ιδιαίτερη σημασία για το στρατηγικό προφίλ της ΕΕ. Η πρόταση ένταξης σε μια χώρα που βρίσκεται σε κατάσταση πολέμου και δεν έχει πλήρη κυριαρχική ικανότητα στην εδαφική της επικράτεια αποτελεί πρωτόγνωρο γεγονός, αναδεικνύοντας μια νέα προσέγγιση, με γεωπολιτικό χαρακτήρα αντί κανονιστικού. Τα θεσμικά κριτήρια παραμένουν ακόμη σημαντικό μέρος της διαδικασίας, διατηρώντας το στοιχείο της 'ήπιας ισχύος' στην ταυτότητα της ΕΕ, δίνοντας όμως χώρο για έναν μερικό αναπροσανατολισμό των

προτεραιοτήτων και των πρακτικών της προς μια πιο γεωπολιτική και αποφασιστική κατεύθυνση.

Στρατιωτική Κινητικότητα

Η πρωτοβουλία της στρατιωτικής κινητικότητας συνιστά μια από τις σημαντικότερες ενέργειες της ΕΕ σε επίπεδο στρατιωτικής στρατηγικής και η ανάλυση του εξυπηρετεί την κατανόηση της αναπροσανατολισμένης εξωτερικής δράσης της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον, από την σκοπιά της άμυνας και της ασφάλειας. Αφορά στην γρηγορότερη, ασφαλέστερη και ευκολότερη μετακίνηση στρατιωτικού υλικού και στρατευμάτων εντός της Ευρώπης. Πρόκειται για μια δράση που έχει ξεκινήσει να αναπτύσσεται ήδη από το 2017 με το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ και το έργο Μόνιμης Δομημένης Συνεργασίας (2018), με τα οποία τίθενται ευρωπαϊκές απαιτήσεις προς τους εθνικούς σχεδιασμούς των κρατών -μελών για άδειες των διασυνοριακών μετακινήσεων σε χρονικό περιθώριο 5 ημερών και γενικότερη ενίσχυση συνεργασίας στην στρατιωτική κινητικότητα. Με την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η ΕΕ έχει προωθήσει το θέμα σε βασική στρατηγική της προτεραιότητα, όπως φαίνεται στην Στρατηγική Πυξίδα (2022) και το αναθεωρημένο Σχέδιο Δράσης 2.0, φτάνοντας στο πρόσφατο Πλάνο Ετοιμότητας της ΕΕ, όπου αποτελεί βασικό πυλώνα.

Η επιχείρηση της στρατιωτικής πρωτοβουλίας μπορεί να αναλυθεί σε τρεις συνιστώσες (Έγγραφο Εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με την στρατιωτική κινητικότητα), τις οποίες η ΕΕ λαμβάνει υπόψιν ώστε να προωθήσει αποτελεσματικά το εν λόγω εγχείρημα. Υπάρχει η κανονιστική διάσταση, που αφορά σε οποιαδήποτε νομική ρύθμιση σχετικά με την διαδικασία της μεταφοράς και για την οποία η ΕΕ προβλέπει, μεταξύ άλλων, μια ενοποιημένη διαδικασία διασυνοριακής μεταφοράς, βασισμένη σε ενιαία κανονιστικά πρότυπα και διακριτές, καθορισμένες αρμοδιότητες. Ο προβλεπόμενος χρόνος κινητοποίησης των επεξεργασιών, μειώθηκε στις 3 ημέρες, για περιόδους ειρήνης. Οι υποδομές αποτελούν τον δεύτερο τομέα, η μέγιστη αξιοποίηση των οποίων επιτυγχάνεται με την εκπλήρωση των απαιτήσεων διπλής χρήσης και την ικανότητα πραγματοποίησης συμβατικών στρατιωτικών αλλά και υβριδικών επιχειρήσεων. Η χρηματοδότηση αυτού του σκοπού γίνεται μέσω του προγράμματος 'Συνδέοντας την Ευρώπη' και η Επιτροπή έχει κρίνει απαραίτητο τον δεκαπλασιασμό του ποσού που θα διατίθεται. Ο τρίτος παράγοντας που συνθέτει την στρατιωτική κινητικότητα αφορά τις δυνατότητες, υπό το πρίσμα διάθεσης πόρων για την εκτέλεση των μετακινήσεων, όπως εξειδικευμένα οχήματα, στρατηγική ικανότητα ανύψωσης, κατάλληλες πλατφόρμες. Πρόκειται για δυνατότητες που σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορούν να καλυφθούν με την εθελοντική κοινοποίηση εθνικών μέσων. Στο ίδιο πνεύμα ανάγκης για

ενίσχυση της ασφάλειας της ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε τα ψηφίσματα της Επιτροπής.

Η στρατιωτική κινητικότητα έχει γίνει αντιληπτή ως ένα μέτρο ενίσχυσης της αποτρεπτικής ικανότητας της ΕΕ απέναντι στη ρωσική απειλή, η οποία διογκώνεται όλο και περισσότερο. Ο ρωσικός στρατός σήμερα, είναι μεγαλύτερος σε σχέση με το 2022, όποτε και πραγματοποιήθηκε η εισβολή, ενώ οι ρωσικές επιδόσεις στην στρατιωτική παραγωγή και τις στρατιωτικές ικανότητες είναι ιδιαίτερα αυξημένες (Christopher G. Cavoli, 2025). Η επιτάχυνση ολοκλήρωσης ενός εγχειρήματος στρατιωτικής φύσεως, δεδομένης της επίκρισης που έχει υποστεί στον τομέα της στρατιωτικής στρατηγικής, αποδεικνύει πως η ΕΕ έχει εξελίξει σημαντικά την στρατηγική της ιδιότητα, με το 'military mobility' να αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα αξιοποίησης εξωτερικών συνθηκών προς όφελος της.

ΣΥΝΟΨΗ

Η παρούσα ερευνητική εργασία μελέτησε την εξέλιξη της ΕΕ ως στρατηγικού παράγοντα, στο πλαίσιο του πολέμου στην Ουκρανία, υπό το πρίσμα κονστρουκτιβιστικών θεωρητικών ερμηνειών, ιδιαίτερα εκείνο των Vogler και Bretherton. Κεντρικό ερώτημα αποτέλεσε εάν η ΕΕ επιδεικνύει στρατηγική ενεργητικότητα σχετικά με τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας και σε ποιο βαθμό εξελίχθηκε ως στρατηγικός παράγοντας λόγω αυτού. Οι επιλεγμένες δράσεις εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ προς μελέτη αντιστοιχούν σε διαφορετικές θεματικές διαστάσεις της στρατηγικότητας, 'πατώντας' πάνω στο τρίπτυχο 'opportunity-capability-presence'.

Η ερευνητική εργασία ανέδειξε πως, σε επίπεδο ευκαιρίας (opportunity), η κρίση ώθησε την ΕΕ σε στρατηγικές πρωτοβουλίες σε κάθε μια από τις δράσεις που αναλύθηκαν παραπάνω. Οι αντιδράσεις της στη ρωσική εισβολή δεν ήταν τυχαίες και μηχανικές, αλλά σκόπιμες και συνειδητοποιημένες στη βάση μιας κοινής ερμηνείας των εξωτερικών συνθηκών. Η ποικιλία δράσεων και η σκοπιμότητα που τις συνοδεύει αποδεικνύει την ικανότητα της Ένωσης να εκτιμά παράθυρα ευκαιρίας για την προώθηση των αξιών και των συμφερόντων της. Ιδιαίτερη αναφορά, ως προς την εκμετάλλευση εξωτερικών καταστάσεων αξίζει στις πρωτοβουλίες περί στρατιωτικής κινητικότητας, καθώς ένας πόλεμος στο ευρωπαϊκό περιβάλλον αποτέλεσε την κατάλληλη αφορμή ανάπτυξης σε έναν τομέα στρατηγικής στον οποίο θεωρείται ότι η ΕΕ υστερεί, τον στρατιωτικό.

Η ανάλυση αναδιαμόρφωσης του καθεστώτος κυρώσεων, ως προς την κατεύθυνση τους και την διαδικασία επιβολής τους, με την άνοδο του ρόλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, είναι σημαντικότερο μέρος της στρατηγικής εξέλιξης της ΕΕ ως προς τις δυνατότητες της ('capability'). Η αμεσότητα και συνέπεια με την οποία λειτούργησε η Ένωση έναντι της Ρωσίας, συνιστά μια πρωτοφανή πολιτική συνοχή, ο βαθμός της οποίας καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ικανότητα της Ένωσης να αξιοποιεί με μέγιστο τρόπο εργαλεία εξωτερικής πολιτικής, όπως οι κυρώσεις (Bretherton και Vogler, 2013). Τέλος, οι διαδικασίες για την παραγωγή εξωτερικής δράσης χαρακτηρίζονται πλέον από καλύτερη ισορροπία μεταξύ εθνικού και υπερεθνικού στοιχείου, θεραπεύοντας ορισμένα προβλήματα, όπως η καθυστέρηση στη λήψη αποφάσεων, ενώ οι ίδιες οι δράσεις φέρουν μεγαλύτερο αντίκτυπο και αποτελεσματικότητα.

Η στρατηγική ενεργητικότητα της ΕΕ, όσον αφορά την παρουσία της ('presence'), έγινε αντιληπτή μέσω της μελέτης της πολιτικής επιλογής για διεύρυνση. Η απόφαση χορήγησης καθεστώτος υποψηφιότητας στην

Ουκρανία, εν μέσω του πολέμου, αναθέτει στην διαδικασία γεωστρατηγικό χαρακτήρα, εξυπηρετώντας την ενίσχυση της ευρωπαϊκής επιρροής στην ανατολική της γειτονία. Η ελκυστικότητα της ΕΕ που εκφράζεται εκ μέρους της Ουκρανικής κοινωνίας με την υποστήριξη ένταξης σε αυτή, πλάθει την εικόνα ενός στρατηγικού φορέα που εμπνέει αξιοπιστία και ασφάλεια.

Συνολικά, η παρούσα ερευνητική εργασία, καταδεικνύει ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει καταλυτική δράση στην εξέλιξη της στρατηγικής ενεργητικότητας της ΕΕ. Πρόκειται για ένα υπερεθνικό υποκείμενο, που εκτιμά εξωτερικές συνθήκες, επαναπροσδιορίζει τα συμφέροντά του και προσαρμόζει αναλόγως τα μέσα του. Το γεγονός πως δεν υπάρχει μια πλήρης μετάβαση σε έναν κλασικό, στρατιωτικοποιημένο δρώντα, δεν αναιρεί την κονστρουκτιβιστικά προσδιορισμένη ευρωπαϊκή στρατηγική ταυτότητα. Αντιθέτως, η έννοια της στρατηγικότητας απελευθερώνεται από τα ρεαλιστικά στερεότυπα και γίνεται αντιληπτή ως μια δυναμική ιδιότητα, την οποία η ΕΕ, αφενός φέρει, και αφετέρου έχει εξελίξει κατά τη διάρκεια του Ρώσο-ουκρανικού πολέμου.

ΠΗΓΕΣ

1. Bretherton, C. and Vogler, J. (2006) *The European Union as a Global Actor*. 2nd edn. London & New York: Routledge.
2. Bretherton, C. and Vogler, J. (2013) 'A global actor past its peak?', *International Relations*, 27(3), pp. 375–391.
3. Cambridge University Press (2023) 'Russia's war against Ukraine: a geopolitical turning point for EU enlargement', *European Journal of Risk Regulation*. Accessed December 28, 2025. : <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/russias-war-against-ukraine-a-geopolitical-turning-point-for-eu-enlargement/855D5C2485F48441A0FD3923B40EA41E>
4. Caporaso, J.A. and Jupille, J. (1998) 'States, Agency, and Rules: The European Union in Global Environmental Politics', in *The European Union in the World Community*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, pp. 213–229.
5. Council of the European Union (n.d.) *Sanctions against Russia*. Accessed December 28, 2025. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/>
6. – *EU sanctions against Russia*. Accessed December 24, 2025. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/timeline-sanctions-against-russia/>
7. De Gruyter (2023) 'Understanding the EU's response to the war in Ukraine', *European View*. Accessed December 20, 2025. Available at: <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/ev-2023-0051/html>
8. EPC – European Policy Centre (2022) *Military mobility: A critical enabler*. Accessed December 28, 2025. Available at: <https://www.epc.eu/publication/eu-defence-series-military-mobility-a-critical-enabler/>
9. European Commission (2025) *Commission moves towards 'Military Schengen' and transformation of defence industry*. Accessed December 28, 2025. Available at: https://transport.ec.europa.eu/news-events/news/commission-moves-towards-military-schengen-and-transformation-defence-industry-2025-11-19_en
10. European Parliament (2022) *EU-wide survey: In face of Ukraine war, citizens close ranks in support of the EU*. Accessed January 5, 2026. Available at: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220616IPR33222/eu-wide-survey-in-face-of-ukraine-war-citizens-close-ranks-in-support-of-eu>
11. European Parliament Research Service (2025) *EU enlargement and the war in Ukraine*. Accessed January 5, 2026. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)774667](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)774667)
12. European Papers (2023) 'Sanctions, the geopolitical Commission and the war in Ukraine'. Accessed December 18, 2025. Available at: <https://www.europeanpapers.eu/europeanforum/sanctions-geopolitical-commission-war-ukraine-transformation-eu-governance>
13. European Union (2024) *Eurobarometer Survey 3372*. Accessed January 5, 2026. Available at: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3372>
14. Sjöstedt, Gunnar (1977): *External Role of the European Community*. Volume 7 of Swedish studies in international relations, University of Michigan.
15. JCMS – Journal of Common Market Studies (2022) 'EU sanctions and international effectiveness'. Accessed December 20, 2025. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jcms.13613>
16. New Europe Center (2025) *Foreign policy and security attitudes of Ukrainian society*. Accessed December 28, 2025. Available at: <https://neweurope.org.ua/en/tsentr-nova-yeuropa-prezentuvav-rezultaty-opytuvannya-zovnishnya-polityka-i-bezpeka-nastroyi-ukrayinskogo-suspilstva-2025/>
17. ResearchGate (2019) *Understanding Effectiveness of International Sanctions*. Accessed January 5, 2026. Available at:

- https://www.researchgate.net/publication/334862172_Understanding_Effectiveness_of_International_Sanctions
18. ResearchGate (2024) *Revitalising EU Enlargement: A New Dawn in EU Accession Post-Ukraine Invasion*. Accessed January 5, 2026. Available at: https://www.researchgate.net/publication/382320921_Revitalising_EU_Enlargement_A_New_Dawn_in_EU_Accession_Post-Ukraine_Invasion
 19. Springer (2024) 'EU enlargement after the Ukraine war', *Comparative European Politics*. Accessed December 22, 2025. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40803-024-00223-6>
 20. Springer (2024) 'EU governance transformation after Ukraine', *Journal of International Relations and Development*. Accessed December 18, 2025. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-024-00649-7>
 21. Taylor & Francis (2020) 'Sanctions and EU foreign policy', *Journal of European Integration*. Accessed December 22, 2025. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2020.1797685>
 22. UI – Swedish Institute of International Affairs (2019) *UI Paper No. 6/2019*. Accessed January 5, 2026. Available at: <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2019/ui-paper-no.-6-2019.pdf>